

ОӘЖ159.9

ИНТЕРНЕТКЕ ТӘУЕЛДІЛІКТІҢ ЖАСӨСПІРІМДЕРДІҢ МАЗАСЫЗДЫҚ ЖАҒДАЙЫМЕН БАЙЛАНЫСЫ

Әбразакова Ф.

4 курс студенті, «Педагогика және психология» білім беру бағдарламасы,
Қ.А.Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті,
Түркістан қ., Қазақстан

Ғылыми жетекші: Алимбекова С.Ш.

п.ғ.к., доцент м.а., Қ.А.Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті,
Түркістан қ., Қазақстан

Бұл мақалада интернетке тәуелділіктің жасөспірімдердің мазасыздық жағдайымен байланысы мәселесі қарастырылады. Интернетке тәуелділік туралы жалпы мәліметтер, жасөспірімдердің интернетке тәуелділікті анықтауда эмпирикалық зерттеу жүргізілді. Зерттеу барысында А.Е. Жичкинаның "Интернеттегі мінез – құлық сауалнамасы" және Кимберли-Янгтың «Интернетке тәуелділік сынағы» тесті қолданылды.

Кілт сөздер: интернетке тәуелділік, әдіс, тұлға, жасөспірім, мазасыздық.

"Интернетке тәуелділік" терминін алғаш рет И. Голдберг енгізген ол Интернетке тәуелділікті анықтау үшін диагностикалық критерийлер жиынтығын ұсынды. Бұл мәселені әрі қарай американдық зерттеуші К. Янг әзірледі [1, - 83б.].

Шетелдік мамандардың ішінде Ц.П. Короленко тәуелділіктің психологиялық формаларын анықтады. Ол Н.В. Дмитриевамен бірге «Тәуелді мінез-құлық элементтері, өзінің психикалық жағдайын өзгерту арқылы шындықтан алыстайтын кез-келген адамға тән», - деп жазады. Тәуелділік проблемасы психикалық күйдің өзгеруіне байланысты шындықтан кетуге деген ұмтылыс санада үстемдік ете бастағанда басталады, өмірге енетін орталық идеяға айналады, бұл шындықтан алшақтауға әкеледі "[2, -87 б.].

Интернетке тәуелділік мәселесін зерттейтін психологтар таным үдерісімен, өзін сынап көрумен немесе шығармашылықпен әуестенетін жеке адамға тән қызығушылық, пайда көздемейтін әуестенушілік, тым асқан ынталандыру сынды белгілерді анықтаған.

Тәуелділік – негізінде, өмірдің басқа салаларына қанағаттанбау тұжырымын қалыптастырады. Адамды қоғамдық өмірдегі шынайы коммуникациядан

алыстатып, өмір шындығын ұмыттырады. Тәуелділік – қорқынышты нәрсе. Адам мұны істеудің қажеті жоқ екенін түсінеді, бірақ ол қайтадан оған барады.

Жасөспірімдік дағдарыс дененің қайта құрылуымен байланысты. Жүректің, өкпенің жұмысында, мида қанмен қамтамасыз етуде қиындықтар туындайды, эмоционалды фон тұрақсыз болады. Сондықтан ашуланшақтық, тіпті агрессивтілік пайда болуы мүмкін, энергияның күшті жарылыстары күштің төмендеуімен ауыстырылады. Ересектік сезімі пайда болады, ата-аналық билік құнсызданады. Отбасында жиі қақтығыстар туындайды, көбінесе жасөспірім оның өміріне араласуға кез-келген әрекетке наразылық білдіреді. Әдетте, интернетке тәуелді мінез-құлық жасөспірімге тән, онда дағдарыстық құбылыстарды интернетке тәуелді мінез-құлықтың дамуымен біріктіруге болады. Мәселелердің бұл қабаттасуы интернетке тәуелділіктің ағымын күшейтеді.

Жасөспірімдердің интернетке тәуелді мінез-құлқының дамуы бірқатар себептерге байланысты:

- анонимді қарым-қатынас жасау мүмкіндігі;
- кері байланысы бар идеяларды, қиялдарды жүзеге асыру (соның ішінде "Мен" жаңа бейнелерін жасау мүмкіндігі);
- қарапайым әлемде жүзеге асыру мүмкін емес идеяларды немесе қиялдарды вербализациялау;
- жаңа сұхбаттасушыны табудың өте кең мүмкіндігі;
- ақпаратқа шексіз қол жетімділік.

И.М. Балоновтың пікірінше, өзіне сенімсіз жасөспірімдер, шешімсіз, тым ұялшақ, қарым-қатынаста қиындықтарға тап болған, өзін-өзі бағалауы төмен, тым ұялшақ жасөспірімдер интернетке тәуелділікке ұшырайды. Мұндай жасөспірімдерге басқалардың көмегін қабылдау қиын. Компьютер белгілі бір дәрежеде оны ата-анасымен, мұғалімдерімен, достарымен алмастырады.

Жасөспірімнің виртуалды әлемге кетуі оның жеке ерекшеліктерімен және қоршаған шындық пен қарым-қатынасы, қоғамдағы жағдайымен байланысты. Қоғамда нашар бейімделген, достары жоқ жасөспірімдер интернетке тәуелділікке бейім.

Интернетке тәуелділік жасөспірімнің барлық даму салаларына теріс әсер етеді: физикалық, психологиялық, әлеуметтік, эмоционалды-ерікті, рухани-адамгершілік және т. б. [3, 56 б.]

Г.В. Солдатова, О. С. Гостимская, Е. Ю. Кропалева жүргізген "Интернетті дамыту қоры" аясындағы зерттеу жасөспірімдердің Интернеттің көмегімен қанағаттандыратын қажеттіліктерінің шеңберін анықтады.

Олардың ішінде:

- автономия мен тәуелсіздікке деген қажеттілік;
- өзін-өзі тану қажеттілігі;

- қарым-қатынасқа, қызығушылық тобына, махаббатқа деген әлеуметтік қажеттілікті қанағаттандыру;
- иелену қажеттілігі;
- танымдық қажеттілік,
- сондай-ақ, жаңа білімге ие болу құрдастарының танылуына және өзін-өзі жүзеге асыруға ықпал етеді.

Интернетті пайдалану нәтижесінде қауіпсіздікке деген қажеттілікті қанағаттандыратын жағдайды толық бақылау және иелену сезімі пайда болады - бұл жүйенің негізгі қажеттіліктерінің бірі [4].

Тәуелді мінез-құлықтың көрінісі жасөспірімнің өсу аспектілерінің өзгеруіне сәйкес жүзеге асырылады. Сәйкестендіру процесінде жасөспірімдер қоршаған әлемдегі орнын анықтауға тырысады. Олар өздеріне «Мен кімін?, Өмірдің мәні неде?», - деген сұрақтар қояды. Осы сұрақтарға интернеттен жауап іздейді.

Ата-аналар мен отбасылардан бөлектену, өмірде өз орнын табу және басқа адамдармен қарым-қатынас орнату кезінде жасөспірімдер ата-анасынан ішінара бөлініп, қалағанын жасағысы келеді. Интернет оларға бұл мүмкіндікті нақты әлемнен береді, олар виртуалды әлемге кетеді.

Өмірдің маңызды факторларының бірі болып табылатын және мектептің, отбасының және достарының қысымымен анықталатын фрустрациядан құтылу процесінде. Еркін, анонимді интернетте жасөспірімдер көңілсіздіктен арылудың жолдарын табады.

Интернетке тәуелділік бірқатар психологиялық мәселелерді қалыптастырады: жанжалды мінез-құлық, созылмалы депрессия, виртуалды әлемге нақты өмірден кету, қоғамға бейімделу қиындықтары, компьютерде болу уақытын бақылау қабілетінің жоғалуы, Интернетті пайдалану мүмкіндігі болмаған кезде ыңғайсыздық сезімі. Интернетті қолдана отырып, жасөспірім "ойлаудың" орнына "іздеуді" жөн көреді [3, -36 б.].

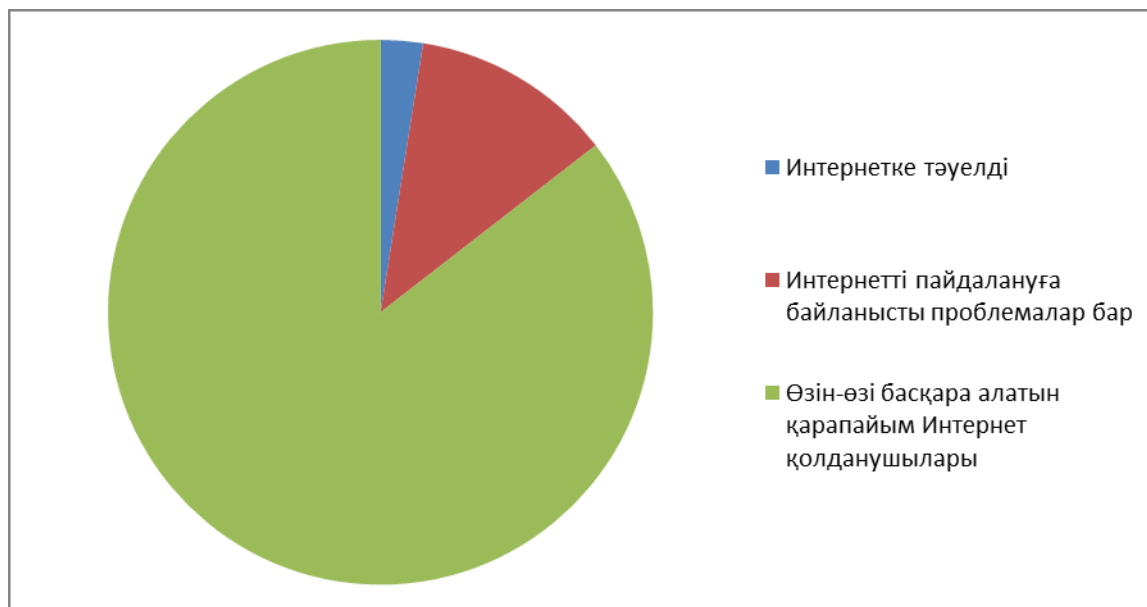
Интернетке тәуелділіктің болуын жасөспірімде пайда болатын психологиялық проблемалармен салыстыра отырып, егер жасөспірімдер арасында Интернетке тәуелділердің жоғары деңгейі анықталса, онда оларда мазасыздықтың жоғары деңгейі, жағымсыз эмоционалдық тәжірибелер және танымдық белсенділіктің төмен деңгейі болады деп болжауға болады.

Мұндай болжамды растау үшін жасөспірімдер арасында Интернетке тәуелділікті эмпирикалық зерттеу жүргізілді, ол үшін бірқатар әдістер қолданылды: Кимберли Янг «Интернетке тәуелділік сынағы»; А.Е. Жичкинаның "Интернеттегі мінез – құлық сауалнамасы" [5; 6].

Зерттеу Түркістан қаласындағы жалпы білім беретін мектепте жүргізілді. Зерттеуге 15-17 жас аралығындағы жоғары сынып оқушылары қатысты, саны 41 адам.

Зерттеу нәтижелері көрсеткендей, 2,5 % - интернетке тәуелді, оларды маманның көмегімен шешуге болады; 12 % - Интернетті пайдалануға

байланысты проблемалар бар; 85,5 % - өзін-өзі басқара алатын қарапайым Интернет қолданушылары (1-сурет).

1-сурет. К. Янг бойынша жасөспірімдердің интернет-тәуелділік деңгейлері

Айта кету керек, бұл Интернетке тәуелділікті дамытудың негізгі қауіп тобы болып табылатын жасөспірімдер. Ең алдымен, бұл осы жастың ерекшелігімен байланысты, өйткені психологиялық тұрғыдан бұл жас күрделі және көптеген қарама-қайшылықтарға ие. Қарым – қатынас проблемалары, жалғыздық сезімі, өзін - өзі бағалаудың төмендігі, эмоционалды тұрақсыздық, проблемалар мен жауапкершіліктен аулақ болуға бейімділік, виртуалды әлемге өзін-өзі күту-жасөспірімдердің аталған ерекшеліктері Интернетке тәуелділікке де, сонымен бірге әлеуметтік бейімделудің қауіп факторларына да ықпал етеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Goldberg I. Internet addiction disorder // CyberPsychol. – Behavior. 1996. – P. 412.
2. Войскунский А.Е. Интернет - новая область исследований в психологической науке // Ученые записки кафедры общей психологии МГУ. Выпуск 1.- М.: Смысл, 2002, С. 82–101
3. Балонов, И. М. Компьютер и подросток / И. М. Балонов. — М.: Эксмо, 2002. — 319с. ISBN 5–98563–057–9
4. Мониторинг Российского Интернета monitoring.ru

5. Жичкина А.Е. Взаимосвязь идентичности и поведения в интернете пользователей юношеского возраста: Автореф. дис. ... канд. психол. наук. – М., 2015.

6. Янг К.С. Диагноз – Интернет-зависимость // Мир Интернет. – 2015. – №2. – С. 24–29.

ВЗАИМОСВЯЗЬ ИНТЕРНЕТ-ЗАВИСИМОСТИ С ТРЕВОЖНЫМИ СОСТОЯНИЯМИ ПОДРОСТКОВ

Абдразакова Ф.

Научный руководитель: Алимбекова С. Ш.

В настоящей статье рассматривается проблема взаимосвязь интернет-зависимости с тревожными состояниями подростков. Общие сведения об интернет-зависимости, проведено эмпирическое исследование выявления интернет-зависимости у подростков. В исследовании использовались «Опросник поведения в Интернете» А.Е. Жичкиной и «Тест интернет – зависимости» Кимберли-Янг.

Ключевые слова: интернет-зависимость, метод, личность, подросток, беспокойство.

THE RELATIONSHIP OF INTERNET ADDICTION WITH ADOLESCENT ANXIETY

Abdrzakova F.

Scientific supervisor: Alimbekova S. Sh.

This article examines the problem of the relationship between Internet addiction and anxiety in adolescents. General information about Internet addiction, an empirical study of the detection of Internet addiction in adolescents has been conducted. The study used the "Internet Behavior Questionnaire" by A. E. Zhichkina and the "Internet Addiction Test" by Kimberly–Young.

Keywords: internet addiction, method, personality, teenager, anxiety.

REFERENCES

1. Goldberg I. Internet addiction disorder // CyberPsychol. – Behavior. 1996. – P. 412.
2. Vojskunskij A.E. Internet — novaya oblast` issledovaniy v psixologicheskoy nauke // Ucheny`e zapiski kafedry` obshhej psixologii MGU. Vy`pusk 1.- M.: Smy`sl, 2002. pp. 82–101.
3. Balonov I.M. Komp`yuter i podrostok / I. M. Balonov. — M.: E`ksmo, 2002. — 319 p. ISBN 5–98563–057–9
4. Monitoring Rossijskogo Interneta. monitoring.ru
5. Zhichkina A.E. Vzaimosvyaz` identichnosti i povedeniya v internete pol`zovatelej yunosheskogo vozrasta: Avtoref. dis. ... kand. psixol. nauk. – M., 2015.
6. Yang K. S. Diagnost - internet-zavisimost` // Mir Internet. – 2000. № 2. – pp. 24-29.